

СЯРГЕЙ КАВАЛЁЎ

ШМАТМОЎНАЯ ЛІТАРАТУРА
ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА
ЯК АГУЛЬНАЯ СПАДЧЫНА НАРОДАЎ
СЯРЭДНЕ-ЎСХОДНЯЙ ЕЎРОПЫ

(НА ПРЫКЛАДЗЕ ВЕРША А. ВАЛЯНА ДА ПАЛЯКАЎ І ДА ЛІТВЫ)

Самай вялікай краінай Еўропы ў XV-XVI стст. было Вялікае Княства Літоўскае, большую частку насельніцтва якога складалі славяне (беларусы і ўкраінцы), а меншую – балты (літоўцы). „Руская” (беларуска-ўкраінская) мова з’яўлялася дзяржаўнаю моваю Княства: на ёй вяліся летапісы, пісаліся судовыя акты. У царкоўным набажэнстве выкарыстоўвалася стараславянская мова, якая да XVI ст. займала дамінуючыя пазіцыі і ў літаратуры. У эпоху Рэнэсансу „руская” (беларуска-ўкраінская) мова пранікае ў рэлігійнае пісьменства (*Біблія* Ф. Скарыны, *Катэхізіс* С. Буднага, *Евангелле* В. Цяпінскага) і робіцца асноўнаю моваю свецкай літаратуры (летапісы *Хроніка Вялікага Княства Літоўскага і Жамойцкага*, *Хроніка Быхаўца*, рыцарскія раманы *Бава і Трышчан*). З сярэдзіны XVI ст. важную ролю ў палітычным, рэлігійным і культурным жыцці Княства сталі адыгрываць лацінская і польская мовы.

Вялікае Княства Літоўскае было дзяржавай шматнацыянальнай і шматканфесійнай, а літаратура Княства – полілінгвістычнай і гетэрагенічнай¹, што дазваляе разглядаць яе як агульны культурны

DR HAB. SIARHIEJ KOWALOW, Pracownia Języka i Literatury Białoruskiej UMCS, adres do korespondencji: Pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4, 20-031 Lublin.

¹ E. Czаплeжeвiцz, *Literatura jako zjawisko heterogeniczne*, w: *Kresy. Syberia. Literatura. Doświadczenia dialogu i uniwersalizmu*, red. E. Czаплeжeвiцz i E. Kasperski, Warszawa 1995, s. 11-18.

набытак народаў Сярэдне-Ўсходняй Еўропы: цяперашніх літоўцаў, беларусаў, украінцаў, а ў пэўнай ступені – і палякаў, калі ўлічваць, што значная частка твораў была напісана па-польску і што менавіта польскімі вучонымі найбольш зроблена для даследавання гэтай літаратуры. Такі пункт гледжання ўяўляецца найбольш канструктыўным, калі мы хочам пазбегнуць непатрэбных дыскусій пра прыналежнасць таго ці іншага пісьменніка да нейкай канкрэтнай нацыянальнай літаратуры (згадаем хаця б колішнія спрэчкі паміж польскімі, літоўскімі, беларускімі і ўкраінскімі навукоўцамі пра нацыянальную прыналежнасць паэтаў-лаціністаў Я. Вісліцкага і М. Гусоўскага²). Ні мова, ні тэматыка твора, ні паходжанне аўтара не з'яўляюцца дастатковай падставай, каб залічыць пэўны тэкст, узнікшы ў пісьменстве Вялікага Княства Літоўскага, да літоўскай літаратуры, цалкам адарваўшы яго ад літаратуры беларускай, альбо – да польскай літаратуры, не ўлічваючы ўкраінскага кантэксту.

Яскравым узорам гетэрагенічнасці шматмоўнай літаратуры Княства эпохі Рэнэсансу з'яўляецца верш *Do Polaków i do Litwy*, змешчаны ў кнізе *Rozmowa Polaka z Litwinem*³. Кніга была выдадзена ананімна на польскай мове, без указання даты і месца выдання. Напісаў яе, паводле меркаванняў як польскіх, так і беларускіх даследчыкаў⁴, вядомы гісторык і юрыст, віленскі войт Аўгуст Ратундус, а надрукаваў у 1564-1565 гг. у Бярэсці паэт, кампазітар і друкар Цыпрыян Базылік. Верш *Да Палякаў і да Літвы*, падпісаны крыптанімам „A. W.”, належаў пяру Андрэя Валяна, на той час – сціплага сакратара Мікалая Радзівіла Рудага, а ў будучым – выбітнага пісьменніка-палеміста, арыгінальнага ў сваіх поглядах тэолага і філосафа, дасведчанага юрыста і дыпламата.

Імя Андрэя Валяна (1530-1610, нарадзіўся ў Новым Мясце, што ў Польшчы, па іншых звестках – у Біюцішках, на Беларусі) можна сустрэць у шматлікіх працах, прысвечаных гісторыі рэфармацыйнага руху ў Польшчы і ў Вялікім Княстве Літоўскім. Найбольшую славу прынеслі пісьменніку філасофскія трактаты *Пра палітычную, або грамадзянскую свабоду, Пра шчаслівае жыццё, або найвышэйшую*

² Я. П о р е ц к и й, *Николай Гусовский*, Мінск 1984, с. 3-25.

³ *Rozmowa Polaka z Litwinem*, [Brześć 1565].

⁴ J. N o w a k - D ł u ż e w s k i, *Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce. Czasy Zygmuntowskie*, Warszawa 1966, s. 271-272; Ю. Л а б ы н ц а ў, *Пачатае Скарынам. Беларуская друкаваная літаратура эпохі Рэнэсансу*, Мінск 1990, с. 169.

чалавечую цноту, *Пра ўладара і ўласцівыя яму цноты*, а таксама гучная палеміка з езуітам Пятром Скаргам у 70-80 гг. XVI ст. Свае творы А. Валян пісаў на лацінскай мове. Па-польску пісаў прыватныя лісты і браўся за пераклад з лацінскай мовы кнігі М. Барлетыуса *Гісторыя пра жыццё і слаўныя справы Юрыя Кастрыёта, звычайна званана Скандэрбергам*, даперакладзеную потым і выдадзеную ў 1569 г. у Бярэсці Ц. Базылікам.

Верш *Да Палякаў і да Літвы* з'яўляецца літаратурным дэбютам А. Валяна, адзіным вядомым нам польскамоўным паэтычным творам пісьменніка. Ужо па гэтай прычыне ён заслугоўвае ўвагі даследчыкаў, але перадусім – як сведчанне існавання незалежніцкіх, патрыятычных настрояў у беларуска-літоўскім грамадстве напярэдадні заключэння Люблінскай уніі 1569 г.

Складаны працэс узаемазбліжэння Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага знайшоў адлюстраванне ў многіх творах 50-60-х гг. XVI ст.: у эпіграмах Мікалая Рэя, у вершах і паэмах Яна Каханюскага, у ананімнай паэме *Пратэй, або Пярэварацень*. Найбольшы ж розгалас выклікалі трактат Станіслава Ажахоўскага *Quincunx, гэта значыць узор Кароны Польскай* (Кракаў, 1564) і, напісаная як палемічны адказ на гэты трактат, кніга Аўгуста Ратундуса *Размова Паляка з Літвінам*.

У сваім сачыненні С. Ажахоўскі выклаў тэндэнцыйныя погляды на унію Польшчы з Літвой, прапанаваў уласнае разуменне свабоды і роўнасці народаў. Паводле С. Ажахоўскага, сапраўдная свабода можа квітнець толькі ў *каралеўстве*, бо *кароль* узводзіцца на трон духоўным уладыкам, а ў *княстве* пануе няволя, бо *князь* ужо ад нараджэння лічыцца ўладаром краіны. Польшча – каралеўства, грамадзяне яго свабодныя, Літва – княства, жыхары яго паднявольныя, і таму „аніводзін літвін, хоць бы найзначнейшы і найвыбітнейшы, найніжэйшаму паляку ні ў чым роўным быць не можа”⁵.

З гэтых пазіцый будучая унія выглядае не як саюз дзвюх раўнапраўных дзяржаваў, не як уз'яднанне братніх народаў з захаваннем уласных традыцый, а як далучэнне варварскай, таталітарнай дзяржавы да цывілізаванай, дэмакратычнай, як вызваленне палякамі літвінаў з няволі. Расчулены сваёй дабрынёй, свядомы сваёй ме-

⁵ S. O r z e c h o w s k i, *Polskie dialogi polityczne*, Kraków 1919, s. 235.

сіянскай велічы, Паляк С. Ажахоўскага заклікае: „О, нявольны Літвіне! Мяне, вольнага слухай Паляка, клічу цябе да сябе, вольнасцю сваёй прыроджанай і блаславенствам сваім шчодро і зычліва цябе надзяляю, не дзеля сябе, але дзеля цябе самога ў грамадства сваё бяру цябе: з нявольніка вольным чыню...”⁶.

Тэндэнцыйны трактат С. Ажахоўскага з беспадстаўнымі высновамі і правакацыйнымі заявамі выклікаў гарачае абурэнне ў асяроддзі патрыятычна настроеных беларуска-літоўскіх магнатаў і шляхты, асабліва ў Мікалая Радзівіла Чорнага, супраць якога ў кнізе меліся асабістыя выпадкі. Відаць, менавіта ён даручыў віленскаму войту А. Ратундусу напісаць палемічнае сачыненне ў адказ на *Quinsepix...*, а таксама далучыў да гэтае акцыі Андрэя Валяна, сакратара свайго стрыечнага брата. Заўважым, што гонар Вялікага Княства Літоўскага ад нападаў каталіка і ўкраінца па паходжанні С. Ажахоўскага баранілі разам каталік А. Ратундус і кальвініст А. Валян, абодва па паходжанні палякі. Інтэрэсы дзяржаўныя стаялі ў тыя часы відавочна вышэй за канфесійныя ды этнічныя.

Невядома, ці паспеў Мікалай Радзівіл Чорны прачытаць перад сваёй раптоўнай смерцю ў траўні 1565 г. *Размову Паляка з Літвінам*, але вынікам працы А. Ратундуса і А. Валяна ён, бясспрэчна, застаўся б задаволены. З-пад пяра А. Ратундуса сапраўды выйшла кніга, „з якой кожны лёгка можа ўбачыць, чым ёсць праўдзівая вольнасць або свабода, і якую б унію Карона Польская з Княствам Літоўскім мела прыняць...”⁷ У спрэчцы са сваім палітычным апанентам, Палякам, Літвін А. Ратундуса пераканаўча перамагае, паспяхова бароніць уласную грамадзянскую годнасць і суверэнітэт княства: „Мы хочам разам з вамі быць, хочам вольнасці, якую з ласкі Божай даўно маем, ужываць, але сваёй дзяржавы паспалітай, здаўна ўтворанай і ўпарадкаванай, да вашай далучаючы, страціць не хочам...”⁸

Справіўся са сваёй задачай і А. Валян, напісаўшы традыцыйным для сілабікі трынаццаціскладовікам дастаткова вялікі верш (54 радкі), у якім не толькі прадставіў кнігу А. Ратундуса чытачу, але даў таксама сваю ацэнку трактату С. Ажахоўскага (верш А. Валяна

⁶ Там жа, s. 236.

⁷ *Rozmowa Polaka z Litwinem*, Kraków 1890, s. II.

⁸ Там жа, s. I.

вылучаецца выразнай інтэртэкстуальнасцю: ён знаходзіцца ў сілавым полі двух вышэйназваных тэкстаў і актыўна ўзаемадзейнічае з імі) і, што самае важнае, выказаў уласныя погляды на унію Польшчы з Вялікім Княствам Літоўскім. Калі б верш *Да Палякаў і да Літвы* быў змешчаны на пачатку *Размовы Паляка з Літвінам*, ён паспяхова мог бы выконваць ролю прадмовы да кнігі, калі б напрыканцы – ролю пасляслоўя, бо ўжо сам заглавак сведчыць пра генетычную прыналежнасць твора да прэфацыйнай і дэдыкацыйнай паэзіі, куды ўваходзілі рознага роду вершаваныя прадмовы, пасляслоўі і прысвячэнні. Але верш А. Валяна знаходзіцца ў сярэдзіне сачынення А. Ратундуса, з чаго вынікае меркаванне, што ён ствараўся ўжо ў працэсе набору кнігі, і адразу па напісанні быў устаўлены друкаром на першае ж магчымае месца: у якасці паэтычнага адступлення паміж першым і другім раздзеламі.

Назваўшы свой верш *Да Палякаў і да Літвы*, А. Валян заняў зручную для сябе пазіцыю ў спрэчцы двух персанажаў з кнігі А. Ратундуса і ў канфлікце двух народаў: пазіцыю судзі-міратворцы, які хоча дапамагчы канфліктуючым бакам прыйсці да паразумення і згоды. Свае аргументы ён чэрпае з пазітыўнага вопыту мінуўшчыны: з вопыту сумес нага палітычнага жыцця Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага на працягу двух стагоддзяў пасля Крэўскай уніі. Аўтар падтрымлівае ідэю уніі і нагадвае, што гэтая вялікая ідэя нарадзілася не ў легкадумных галовах цяперашніх палякаў ды літвінаў, але ў мудрых галовах іхніх продкаў:

Próznoby to kto ganił, że waszy przodkowie
 Wiele myśląc i to w swej rozbierali głowie,
 Aby na wieki państwa swoje zjednoczyli
 A braterską miłością w jedną się łączyli...⁹

На думку А. Валяна братэрскія адносіны павінны складаць аснову з'яднання двух народаў, а мэтай саюза дзвюх краін мусіць быць мір, узаемадапамога, узмацненне парадку ў агульнай дзяржаве, каб „адна галава кіравала ўсім ім членамі”. Так было ў нашых продкаў, так павінна быць у ідэальным грамадстве (зварот да гістарычнай традыцыі стаўся, насамрэч, нагодай для выказвання ўласных поглядаў пісьменніка на грамадства, развітых у філасофскіх трактатах).

⁹ Там жа, s. 53.

На жаль, зусім інакш выглядае сітуацыя цяпер, бо парушаны галоўны прынцып уніі: прынцып роўнасці, без захавання якога немагчыма ні братэрства народаў, ні парадак у дзяржаве:

Więc równy z głównym zawsze nadobnie się zgodzi,
 A dobry z dobrym zawsze rad też wspólnie chodzi.
 Lecz gdy jeden wylata a drugiego depce
 I mówi, iż to łotr, chocia też i szepce,
 Tam między takimi już trudna bywa zgoda
 A nie może nic urość, jedno zła przygoda¹⁰.

Ад усхвалення шчаслівага жыцця продкаў „у любові ды згодзе” над адным уладаром, А. Валян у другой частцы верша пераходзіць да крытыкі цяперашніх стасункаў паміж палякамі і літвінамі, асуджае іх узаемныя інтрыгі і звады, імкненне узвысіцца за кошт прыніжэння другога, захапіць лепшае месца пад сонцам. Прыхільнік ідэі уніі ў прынцыпе, А. Валян вымушаны канстатаваць абсалютную непадрыхтаванасць польскага і літвінскага грамадства да яе заключэння:

Tu obaczcie, jeśliże i wam to nie szkodzi,
 Iż wam do wspólnej zgody jeszcze nie przychodzi,
 Że tak jeden przed drugim buja, chce mieć górę,
 Więc temu ogon, a sam całą bierze skórę...¹¹

Працытаваныя вышэй радкі сведчаць пра паступовы адыход аўтара ад першапачатковай пазіцыі бясстраснага суддзі-міратворцы, які аднолькава ставіцца і да Паляка, і да Літвіна. Не цяжка здагадацца, што менавіта Паляк бярэ сабе цэлую скуру, а Літвіну пакідае хвост. Аўтар адмаўляецца ад ролі суддзі, каб прамаўляць як пракурор і абвінавачваць Паляка. Апошні ж для А. Валяна – гэта не толькі персанаж з кнігі А. Ратундуса, не толькі абстрактны грамадзянін Кароны Польскай, але таксама надзвычай канкрэтны Ажахоўскі, які сваімі недарэчнымі сачыненнямі замінае народам дзвюх краін ісці па дарозе да згоды і ўзаемнай павагі:

Wiedzie Polak z niewolą hańbę na Litwina
 A za snego matki swej nie chce go mieć syna,

¹⁰ Там жа, s. 53.

¹¹ Там жа, s. 53.

Pisze o nim Quincunxy i dziwny wymysły,
Które tak z płoczej głowy nierozmyślnie wyszły¹²

Выказваючы свае адносіны да *Quincunx-a...*, А. Валян вельмі хутка пераходзіць ад гарачага абурэння кнігай да з'едлівага сарказму ў адрас самога аўтара. Дыпламат і філосаф па натуры, А. Валян разумеў, што абвінавачванне ўсіх ва ўсім не мае сэнсу, што ў вершы, адрасаваным не толькі да чытачоў-літвінаў, але ў першую чаргу да чытачоў-палякаў, трэба шукаць шляхі да паразумення з апошнімі, і таму наўмысна акцэнтаваў увагу на несупадзенні поглядаў С. Ажахоўскага з поглядамі ўсяго польскага грамадства, выказваў спадзяванне, што самі палякі скептычна ставяцца да аўтара *Quincunx-a* і не прымаюць ягоных ідэй усур'ёз. А. Валян меў падставы так меркаваць: на памяці палякаў былі нядаўнія выступленні С. Ажахоўскага супраць папы рымскага Паўла IV, прымаса Уханьскага, пісьменніка-гуманіста А. Фрыча-Маджэўскага, ды і сам лад жыцця жанатага ксяндза і аматара моцных напояў не выклікаў пашаны ў грамадстве.

Негатыўная ацэнка *Quincunx-a* непасрэдна пераходзіць у пазітыўную ацэнку *Размовы Паляка з Літвінам*, А. Валян ганарыцца годным адказам літвінаў на выпадкі С. Ажахоўскага:

Aleć mu z Litwy słuszną tu odpowiedź dano,
Aby tym snadniej, jaka to plotka, poznano.
Pozna, że sylogizmy w Litwie rozumieją,
I z błazna, gdy mędruje, dobrze się naśmieją;
Obaczy, jaki ma błąd w swych propozycjach,
A zatym znakomity fałsz i w swych konkluzjach,
Bo tu prawdziwiej, co jest wolność wystawiono
A ją własnościami jej pięknie ozdobiono.
Która, Boże daj, aby wam zasmakowała,
Żeby swawola miasto niej nie panowała...¹³

Свой паэтычны твор А. Валян заканчвае засцярогай палякаў і літвінаў ад сваволі ды распусці, якія не адно каралеўства загубілі (зноў алузія да ідэй С. Ажахоўскага): не варта шляхецкую сваволлю і анархію выдаваць за ўзор свабоды і дэмакратыі. Сапраўдная свабода спрыяе ўзмацненню дзяржавы, анархія ж прыводзіць да

¹² Там жа, s. 54.

¹³ Там жа, s. 54.

заяпаду, безабароннасці перад ворагамі і ўрэшце -- да палітычнага небыцця.

Фінальная частка верша А. Ваяляна прасякнута той самай трывогай за лёс нашчадкаў, якая гучыць у *Сатыры Я. Каханоўскага, Ляманце няшчаснага Рыгора Осціка С. Лаўрэнція, Сеймавых прамовах П. Скаргі* ды ў многіх іншых паэтычных і публіцыстычных творах XVI - XVII ст. „Сцеражыцеся палітычнай анархіі, рэлігійных канфліктаў і нацыянальных міжусобіц!” – папярэджвалі грамадства Рэчы Паспалітай мысліцелі і пісьменнікі яшчэ напрыканцы XVI ст., але яны засталіся непачутымі, напрыканцы XVIII ст. дзяржава знікла з карты Еўропы. Польшча, краіна справядлівасці і свабоды, куды так гарача заклікаў прыгнечаных і бяспраўных літвінаў С. Ажахоўскі трапіла ў тую самую няволю, што і Вялікае Княства Літоўскае, а палякі вымушаны былі са зброяй у руках змагацца поплич з літоўцамі, беларусамі, украінцамі „за нашу ды вашу свабоду” і гінуць у шматлікіх паўстаннях.

Банальная і неарыгінальная ў кантэксце тагачаснай літаратуры ідэя паэтычнага твора А. Валяна аказалася вельмі актуальнай і трывалай у кантэксце гісторыі Рэчы Паспалітай.

У ацэнцы мастацкіх вартасцяў паэтычнай спробы А. Валяна (а паводле гэтага верша даводзіцца меркаваць пра паэтычныя здольнасці пісьменніка ўвогуле) трэба быць асцярожным. Адзін з першых біёграфіаў А. Валяна, М. Балінскі, уважаў, што верш зусім не мае паэтычных вартасцяў, але адначасова прызнаваў, што гэты твор „дэманструе не толькі здаровы погляд на справу і дасведчанасць, але даводзіць таксама, што ягоны аўтар натуральна і спрытна валодаў роднай мовай...”¹⁴ Пазнейшыя даследчыкі таксама не мелі адназначнага меркавання адносна верша *Да Палякаў і да Літвы*, называлі яго то „няўмелым”, то *цалкам зграбным*.

Безумоўна, неабходна ўлічваць жанравую спецыфіку твора, якая не дала аўтару магчымасці выявіць талент паэта-эпіка альбо паэта-лірыка, навязала яму пэўную стылістычную канвенцыю. Палітычная накіраванасць і рэпрэзентацыйная функцыя верша загадзя абумовілі многія яго мастацкія асаблівасці, прадвызначылі выбар выяўленчых сродкаў. Аналіз верша *Да Палякаў і да Літвы* дазваляе выказаць меркаванне, што Андрэй Валян выявіў у гэтым творы не столькі

¹⁴ M. B a l i ń s k i, *Pisma historyczne*, t. III, Warszawa 1843, s. 13.

паэтычныя здольнасці, колькі рытарычнае майстэрства, больш уласцівае будучаму філосафу, тэолагу, пісьменніку-палемісту.

Паэтычны дэбют А. Валяна ўяўляе сабой тыповы прыклад урачыстага красамоўства, апранутую ў паэтычныя шаты *прамову*. Гэтая прамова адносіцца да асуджальнага тыпу (узнімае праблемы сучаснасці), але на пачатку сустракаюцца элементы ацэньваючых (згадкі пра мінуўшчыну), а напрыканцы – дарадчых (прадказанне будучыні). Адпаведна выглядае кампазіцыя твора: I. Пахвала мудрасці продкаў; II. Асуджэнне сучаснікаў; III. Засцярога нашчадкаў. Аўтар добра засвоіў адно з класічных правілаў рыторыкі: „Выкарыстоўвай вопыт мінуўшчыны дзеля стварэння лепшай будучыні!”

Мастацкая прастора верша *Да Палякаў і да Літвы* ўмоўна-рытарычная. У цэнтры знаходзіцца аўтар-прамоўца, вакол яго групуюцца слухачы: палякі і літвіны. Не адбываецца ні развіцця дзеяння, як у эпіцы, ні змены пачуццёвага стану суб’екта, як у лірыцы. У часе разгортваецца толькі аргументацыя. Аўтар апелюе да розуму чытачоў і ў значна меншай ступені звяртаецца да іхніх пачуццяў: гонару (за продкаў), сораму (за сябе), страху (за нашчадкаў). Акрамя сур’ёзных аргументаў ужываюцца і забароненыя прыёмы, так званыя „штучкі сафістаў”. Напрыклад, замест таго, каб спрачацца з поглядамі С. Ажахоўскага, А. Валян накіроўвае вастрыё крытыкі на асобу пісьменніка, высмейвае яго як звычайнага пляткара і блазна.

Адразу бачна, што верш *Да Палякаў і да Літвы* створаны ў часы, калі падручнік па рыторыцы з’яўляўся практычным дапаможнікам для напісання любога тэксту: як навуковага, так і мастацкага, як празаічнага, так і вершаванага. Паэты былі на службе ў караля ды заможных магнатаў, паэзія – на службе ў рэлігіі ды палітыкі, а рыторыка – на службе ў паэзіі.

Паэтычны твор А. Валяна цікавы перадусім сваім зместам, а не формай. У невялікім прэфацыйным вершыку, выкліканым да жыцця палемікай паміж С. Ажахоўскім і А. Ратундусам, аўтар здолеў закрануць праблемы, якія хвалявалі нашых продкаў на працягу пяці стагоддзяў, адлюстраваных складаных ўзаемаадносін паміж народамі Сярэдне-Ўсходняй Еўропы ў далёкай мінуўшчыне. Незалежна ад таго, дзе нарадзіўся А. Валян – у Польшчы ці на Беларусі – ягоны польскамоўны верш з’яўляецца адметнай старонкай адначасова ў гісторыі польскай, беларускай і літоўскай паэзіі, яскравым

прыкладам гетэрагенічнасці, „непадзельнасці” літаратуры Вялікага Княства Літоўскага.

WIELOJĘZYCZNA LITERATURA WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO
JAKO DZIEDZICTWO NARODÓW EUROPY ŚRODKOWOSCHODNIEJ

S t r e s z c z e n i e

Autor artykułu analizuje zjawisko wielokulturowości i wielojęzyczności literatury Wielkiego Księstwa Litewskiego na przykładzie utworu A. Walana *Do Polaków i do Litwy*. Zwraca uwagę także na odniesienia autorów ówczesnej literatury do najistotniejszych problemów Rzeczypospolitej XVI wieku. Analizowany wiersz jest literackim debiutem A. Walana, jedynym znanym nam polskojęzycznym poetyckim utworem tego pisarza. Autor zawarł w utworze problemy, które niepokoiły naszych przodków na przełomie pięciu stuleci i skupia się przede wszystkim na złożonych stosunkach pomiędzy narodami Europy Środkowo-Wschodniej. Analizowany utwór A. Walana zajmuje ważne miejsce w historii poezji polskiej, białoruskiej i litewskiej i jest wyraźnym przykładem heterogeniczności literatury Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Słowa kluczowe: wielojęzyczność, heterogeniczność literatury, polityczny podtekst, intertekstualność, epoka Renesansu.

Ключевые слова: многоязычие, гетерогеничность литературы, политический подтекст, интертекстуальность, эпоха Ренессанса.